

Dr. Farkas Csamnagó Erika

Természetvédelmi értékek fenntartása, őrzése.
Természetvédelmi ellenőrzés. Természetvédelmi
őrszolgálat feladat- és hatásköre.

A követelménymodul megnevezése:

Települési környezetvédelmi technikus és természet- és környezetvédelmi technikus feladatok

A követelménymodul száma: 1242-06 A tartalomelem azonosító száma és célcsoportja: SzT-005-50

TERMÉSZETVÉDELMI ÉRTÉKEK FENNTARTÁSA, ŐRZÉSE. TERMÉSZETVÉDELMI ELLENŐRZÉS. TERMÉSZETVÉDELMI ŐRSZOLGÁLAT FELADAT- ÉS HATÁSKÖRE

ESETFELVETÉS – MUNKAHELYZET

Ön különösen érdeklődik a környezet- és természetvédelem iránt. Fontosnak tartja a természeti értékek megőrzését, a táj jellegének megóvását. Munkahelyén természetvédelmi kezelési tervet kell készítenie, melyhez ismernie kell a természetvédelmi törvény szabályait, a védetté nyilvánítás menetét.

A természet védelme minden természetes személy és jogi személy kötelessége. A magyar Alkotmány tartalmazza, hogy minden embernek joga van az egészséges környezethez. A természeti értékek fenntartása és megőrzése az emberiség jövője szempontjából alapvető fontosságú. A természeti erőforrások megőrzése és ésszerű felhasználása, a megújuló energiaforrások minél hatékonyabb használata hozzájárul a természet és környezet védelméhez, a fenntartható fejlődés alapelveinek biztosításához.

SZAKMAI INFORMÁCIÓTARTALOM

A magyar természetvédelmi törvény (1996. évi LIII. törvény) célja

- a) a természeti értékek és területek, tájak, biológiai sokféleség általános védelme, megismerésének és fenntartható használatának elősegítése, továbbá a társadalom egészséges, esztétikus természet iránti igényének kielégítése;
- b) a természetvédelem hagyományainak megóvása, eredményeinek továbbfejlesztése, a természeti értékek és területek kiemelt oltalma, megőrzése, fenntartása és fejlesztése.

Alapfogalmak:

Természeti érték:

- a természeti erőforrás,
- az élővilág és a fennmaradásához szükséges élettelen környezete,

- természeti erőforrásnak nem minősülő környezeti elem (beleértve a védett természeti értéket is).

Természeti terület: valamennyi olyan földterület, melyet elsősorban természetközeli állapotok jellemeznek.

Természetes állapot: az az élőhely, táj, életközösség, melynek keletkezésében az ember egyáltalán nem, vagy alig meghatározó módon játszott szerepet.

Természetközeli állapot: az az élőhely, táj, életközösség, amelynek kialakulására az ember csekély mértékben hatott, de közvetlen emberi beavatkozás nélkül is fennmaradnak.

Védett természeti érték (természetvédelmi érték): jogszabály által védetté, fokozottan védetté nyilvánított:

- élő szervezet egyede,
- élő szervezet fejlődési alakja,
- élő szervezet szakasza, annak származéka, illetőleg
- az élő szervezetek életközösségei, továbbá
- barlang,
- ásvány, ásványtársulás,
- ősmaradvány.

Védett természeti terület: jogszabály által védetté vagy fokozottan védetté nyilvánított (kiemelt természetvédelmi oltalomban részesülő) földterület.

Natura 2000 terület :

Az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területek elnevezése:

- jogszabályban meghatározott különleges madárvédelmi terület,
- különleges természetmegőrzési terület,
- kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területnek kijelölt terület,
- az Európai Unió által jóváhagyott különleges természetmegőrzési, valamint
- kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület.

Élőhely: az a meghatározható térbeli egység, ahol adott élő szervezet és állománya (populáció), vagy élőlények életközössége a természeti rendszerben előfordul és a kialakulásához, fennmaradásához, szaporodásához, tenyésztéséhez szükséges környezeti feltételek adottak.

Populáció: élő szervezet és állománya

Biológiai sokféleség: az élővilág változatossága, amely magában foglalja az élő szervezetek genetikai (fajon belüli), valamint a fajok és életközösségeik közötti sokféleséget és maguknak a természeti rendszereknek a sokféleségét;

Természeti (ökológiai) rendszer: az élő szervezetek, életközösségeik, valamint ezek élettelen környezetének együttese.

Életközösség (társulás): az élővilág egy meghatározott élőhelyen található olyan szerveződése, amelyben a különböző élő szervezetek állományai meghatározott kapcsolatrendszerben élnek együtt;

Természetkímélő gazdálkodás: olyan, a fenntartható használat részét képező eljárás, módszer, gazdálkodási mód, technológia vagy más, a természettel kapcsolatos magatartás, amely csak olyan mértékben befolyásolja a természeti értékeket, területeket, a biológiai sokféleséget, hogy természetes vagy természetközeli állapotuk fennmaradjon.

Alapelvek

- Minden természetes és jogi személy, valamint más szervezet kötelessége a természeti értékek és területek védelme.
- Kötelesek közreműködni a veszélyhelyzetek és károsodások megelőzésében, a károk enyhítésében, következményeik megszüntetésében, a károsodás előtti állapot helyreállításában.
- A természeti értékek és területek csak olyan mértékben vehetők igénybe, hogy a biológiai sokféleség fenntartható legyen.
- A természet védelme érdekében szükséges együttműködni más államokkal és nemzetközi szervezetekkel.

Természetvédelem jogi szabályozása:

A jelenleg hatályos, a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. tv. Szabályozási rendszerében a biológiai sokféleség megőrzési követelménye tükröződik vissza.

A törvény felépítése:

- **Általános természetvédelem**, ezen belül a természeti területekre, a tájra, az élőhelyekre, az élő szervezetekre vonatkozó rendelkezések. A táj jellegének megóvása érdekében a természetkímélő gazdálkodás, a létesítmények tájba illesztése az irányadó követelmény. Az élőhelyek (erdő, gyepek, vizes élőhelyek) általános védelme a természetkímélő módszerek alkalmazását és a biológiai sokféleség védelmét jelenti.
- **Hagyományos természetvédelem**, ezen belül a védett természeti területekre (nemzeti park, tájvédelmi körzet, természetvédelmi terület, természeti emlék) és a védett természeti értékekre (barlang, növény, állat, ásvány, ősmaradvány) irányuló jogi szabályozás. Tilos a védett növényfajok egyedeinek veszélyeztetése, engedély nélküli elpusztítása, károsítása, élőhelyeinek veszélyeztetése, károsítása.

Természeti terület:

- Országos jelentőségű,

- Helyi jelentőségű

Országos jelentőségű védett természeti területet, vagy annak meghatározott részét a miniszter tudományos célokra kijelölheti (tudományos rezervátum).

Védetté nyilvánítási eljárás:

A természeti érték és terület kiemelt oltalma a védetté nyilvánítással jön létre.

A természetvédelmi törvény erejénél fogva, **külön védetté nyilvánítás nélkül is** védelem alatt áll valamennyi:

- forrás,
- láp,
- barlang,
- víznyelő,
- szikes tó,
- kunhalom,
- földvár.

Ezek a védett természeti területek országos jelentőségűnek minősülnek.

Kiemelt oltalmuk biztosítása érdekében **védetté kell nyilvánítani** a tudományos, kulturális, esztétikai, oktatási, gazdasági és más közérdekből, valamint a biológiai sokféleség megőrzése céljából arra érdemes

- a) vadon élő szervezeteket, életközösségeiket, továbbá termő, élőhelyeiket;
- b) régi hazai háziállat- és növényfajokat, fajtákat, változatokat;
- c) természetes, természetközeli tájakat;
- d) növénytelepítéseket, így különösen parkokat, arborétumokat, történelmi vagy botanikus kerteket és egyes növényeket, növénycsoportokat;
- e) élőállat gyűjteményeket;
- f) földtani képződményeket és alapszelvényeket, ásványokat, ásványtársulásokat, ősmaradványokat;
- g) védett ásványok, ősmaradványok jelentős lelőhelyeit;
- h) felszíni, felszínalaktani képződményt és barlangok felszínét;
- i) álló- és folyóvizeket, így különösen tavat, patakot, mocsarat;
- j) tipikus és ritka talajszelvényeket;
- k) természethez kötődő kultúrtörténeti emlékeket.

Védetté nyilvánításra bárki javaslatot tehet.

A miniszter rendeletben nyilvánítja védetté, illetve fokozottan védetté a természeti értéket.

Védett természeti terület fajtái:

- a) nemzeti park,

b) tájvédelmi körzet,

c) természetvédelmi terület,

d) természeti emlék.

Nemzeti park: az ország jellegzetes, természeti adottságaiban lényegesen meg nem változtatott, olyan nagyobb kiterjedésű területe, melynek elsődleges rendeltetése a különleges jelentőségű, természetes növény- és állattani, földtani, víztani, tájképi és kultúrtörténeti értékek védelme, a biológiai sokféleség és természeti rendszerek zavartalan működésének fenntartása, az oktatás, a tudományos kutatás és a felüdülés elősegítése. Valamennyi nemzeti park területét be kell sorolni:

- természeti,
- kezelt és
- bemutató övezeti kategóriákba.

Tájvédelmi körzet: az ország jellegzetes természeti, tájképi adottságokban gazdag nagyobb, általában összefüggő területe, tájrészlete, ahol az ember és természet kölcsönhatása esztétikai, kulturális és természeti szempontból jól megkülönböztethető jelleget alakított ki, és elsődleges rendeltetése a tájképi és a természeti értékek megőrzése.

Természetvédelmi terület: az ország jellegzetes és különleges természeti értékekben gazdag, kisebb összefüggő területe, amelynek elsődleges rendeltetése egy vagy több természeti érték, illetve ezek összefüggő rendszerének a védelme. A védett láp, szikes tó természetvédelmi területnek minősül.

Természeti emlék: különlegesen jelentős egyedi természeti érték, képződmény és annak védelmét szolgáló terület. A védett forrás, víznyelő, kunhalom, földvár természeti emlékek minősül.

Nemzeti park, tájvédelmi körzet létesítésére kizárólag a miniszter jogosult. Nemzeti parkot, tájvédelmi körzetet, természetvédelmi területet, vagy azok meghatározott részét rezervátummá lehet minősíteni.

- Országos jelentőségű terület esetén (nemzeti park, tájvédelmi körzet, természetvédelmi terület, természeti emlék) a miniszter rendeletben,
- helyi jelentőségű terület esetén (természetvédelmi terület, természeti emlék) a települési önkormányzat rendeletben nyilvánít védetté.

Országos jelentőségű terület védetté nyilvánítását a Nemzeti Park Igazgatóság készíti elő.

Ha az előkészítés helyi jelentőségű védett természeti területté nyilvánításra irányul, a helyi védetté nyilvánítást előkészítő települési önkormányzati jegyzőnek, főjegyzőnek meg kell keresnie az Nemzeti Park Igazgatóságot, hogy kívánja-e a terület országos jelentőségű védett természeti területté nyilvánítását.

Az előkészítés során meg kell vizsgálni:

- a védetté nyilvánítás indokoltságát,
- a védelem céljainak megvalósításához szükséges intézkedéseket és
- a védelemhez szükséges feltételek, pénzügyi eszközök biztosíthatóságát, valamint
- a védelem várható következményét.

A természeti terület védetté nyilvánításának előkészítése során az előkészítést végző egyeztető megbeszélést és a szükséghez képest helyszíni szemlét tart, amelyre meghív valamennyi érdekelt hatóságot, továbbá mindazokat, akikre a védetté nyilvánításból jogok vagy kötelezettségek hárulnak, illetőleg akik jogos érdekét a védetté nyilvánítás közvetlenül érinti.

A helyi védetté nyilvánítás esetén a települési önkormányzat jegyzője az önkormányzati rendeletet – nyilvántartási célból – hivatalból megküldi az érintett területen működő Nemzeti Park Igazgatóságnak. Az igazgatóság – a miniszter állásfoglalása alapján – nyilatkozatát 60 napon belül megadja. Ha a terület országos jelentőségű védett természeti területté nyilvánítása indokolt, a védetté nyilvánítás előkészítését az igazgatóság folytatja le.

A védettség tényét az ingatlan-nyilvántartásban fel kell tüntetni. A védett természeti területeken természetvédelmi érdekből egyes tevékenységeket tilt, más esetben pedig a természetvédelmi hatóság engedélyéhez köt bizonyos tevékenységeket.

A védett természeti területet és a Natura 2000 területet a természetvédelmi hatóságnak – a természetvédelmi kezelést ellátó szerv útján – táblával meg kell jelölnie, amellyel fel kell hívnia a figyelmet a védettség tényére, valamint az ebből fakadó főbb korlátozó rendelkezésekre.

Ideiglenes védetté nyilvánítás:

Ha valamely védelemre tervezett terület jelentős károsodásának veszélye áll fenn, a területet egy alkalommal ideiglenesen védetté nyilváníthatják. A határozatban előírhatja:

- a terület kezelésével,
- a természeti értékek megóvásával kapcsolatos kötelezettségeket, továbbá
- a veszélyeztető tevékenység folytatását korlátozhatja, felfüggesztheti, illetve megtilthatja.

Az ideiglenes védettség a végleges védettséget kimondó jogszabály hatálybalépéséig, de legfeljebb 3 hónapig tartható fenn.

Országos jelentőségű védelemre tervezett természeti terület esetén a miniszter – egy ízben – további 2 hónappal meghosszabbíthatja az ideiglenes védettséget, ha a védetté nyilvánításról szóló miniszteri rendelet kihirdetése folyamatban van.

A védetté nyilvánítást kimondó jogszabály tartalmazza:

- a) a védetté nyilvánítás tényét, a természetvédelmi értékek megnevezését,
- b) terület esetében annak jellegét, kiterjedését, a védetté nyilvánítás indokát, természetvédelmi célját, a földrészletek helyrajzi számait, az egyes korlátozások és tilalmak alóli esetleges felmentést, továbbá a természetvédelmi hatóság engedélyéhez, illetve hozzájárulásához kötött tevékenységek körét, természetvédelmi kezelési tervet,
- c) az Európai Közösségek jogi aktaiban meghatározott védettségi kategóriába tartozás tényét.

Védett természeti területet – szükség esetén – *védőövezettel* kell ellátni.

A védőövezet rendeltetése: megakadályozza vagy mérsékelje azoknak a tevékenységeknek a hatását, amelyek a védett természeti terület állapotát vagy rendeltetését kedvezőtlenül befolyásolják.

Védettség feloldása:

Fel kell oldani a természeti érték vagy terület védettségét, fokozottan védettségét, ha annak fenntartását természetvédelmi szempontok a továbbiakban nem indokolják.

A terület védettségének feloldását követően a védettség tényét az ingatlan-nyilvántartásból törölni kell. A feljegyzést, illetve annak törlését a természetvédelmi hatóság hivatalból kezdeményezi.

Védett természeti területen a természetvédelmi hatóság engedélye szükséges:

- a) kutatás, gyűjtés, kísérlet végzéséhez,
- b) a gyepek feltöréséhez, felújításához, legeltetéshez, kaszáláshoz,
- c) a terület helyreállításához, használatának megváltoztatásához;
- d) termőföld művelési ágának a megváltoztatásához;
- e) az erdő védelméről szóló törvény hatálya alá nem tartozó fa, facsoport, fasor kivágásához, telepítéséhez;
- f) nád égetéséhez, irtásához, aratásához, tarló és szalma égetéséhez;
- g) növényvédő szerek felhasználásához;
- h) horgászathoz;
- i) sportversenyhez, technikai jellegű sporttevékenység folytatásához;
- j) járművel történő közlekedéshez.

Természetvédelmi kezelés:

a védett természeti érték, terület felmérése és nyilvántartását, megóvását, őrzését, fenntartását, bemutatását, valamint helyreállítását célzó valamennyi tevékenység.

Természetvédelmi kezelés formái:

- *Megmentés, vagy prezerváció:* természetes szukcessziós létfenntartó folyamatok kedvező környezeti feltételeinek megőrzése, védelme,
- *Állapotrögzítés, vagy konzerváció:* természetvédelmi szempontból értékes, kívánatos állapot rögzítése, fenntartása,
- *Helyreállítás, vagy rehabilitáció:* részlegesen sérült és/vagy degradálódott, de az eredeti természeti rendszer alapelemeit és vázát még őrző élőhelyek helyreállítása,
- *Felújítás, vagy rekonstrukció:* adott helyen korábban már létező, a terület eredeti állapotának megfelelő, de időközben teljesen megszűnt természeti rendszer újbóli kialakítása,
- *Létesítés, vagy kreáció:* adott területen korábban nem létező, de a tágabb környezetben feltételezhetően meglévő, a kiterjedt kultúrtájat színesítő, lehetőleg őshonos fajokból álló élőhelytípus kialakítása.

Természetvédelmi kezelők:

a Nemzeti Park Igazgatóságok.

Természetvédelmi kezelés tervezése:

A természetvédelmi törvény előírása alapján minden védett természeti terület esetében el kell készíteni a természetvédelmi kezelési tervet, amelyet legalább 10 évenként felül kell vizsgálni. A természetvédelmi kezelési tervet a fentiek alapján védett természeti területre és védetté nyilvánító eljárás alá volt területre kell elkészíteni.

Természetvédelmi kezelési terv:

A természetvédelmi kezelési módokat, korlátozásokat és tilalmakat, továbbá az egyéb kötelezettségeket (természetvédelmi kezelési terv) országos jelentőségű védett természeti terület esetén a miniszter, helyi jelentőségű védett természeti területre vonatkozóan a települési önkormányzat rendeletben állapítja meg. A természetvédelmi kezelési tervet jogszabályban kell kihirdetni, a természetvédelmi kezelési terv előírásai kötelező érvényűek.

Kezelési terv tartalmi elemei:

- Természetvédelmi célkitűzések: A fejezet a tervezési területen kívánatos és elérendő célállapotot, illetve az elérendő természetvédelmi célok megfogalmazását tartalmazza.
- Természetvédelmi stratégiák: A fejezet a természetvédelmi célkitűzések, illetve célállapot elérése érdekében követendő természetvédelmi kezelési irányelveket, tartalmazza.

- Természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak: Művelési ághoz köthető, illetve a tervezési terület egészén érvényesülő, adott tevékenységi körre vonatkozó, vagy természeti, táji értéktípushoz köthető előírások.

A természetvédelmi kezelési terv előkészítésének és kihirdetésének menete:

Országos jelentőségű védett természeti területek természetvédelmi kezelési tervének előkészítéséért az a Nemzeti Park Igazgatóság felelős, amelynek a működési területén a tervezési terület található. A szakmai előkészítés keretében elkészíti a természetvédelmi kezelési tervet megalapozó dokumentációt és a részletes kezelési tervet. Az előbbi a természeti adottságok és természeti értékek, valamint társadalmi, gazdasági és kulturális jellemzők leírásával ad alapállapot-jellemzést a tervezési területről.

A részletes kezelési terv a felsoroltakra alapozva a természetvédelmi célkitűzések, az ezek elérése érdekében követendő természetvédelmi stratégiák, végül a természetvédelmi kezelési módok és egyéb természetvédelmi előírások részletes kifejtését tartalmazza. Országos jelentőségű védett természeti területek természetvédelmi kezelési tervének jogszabályban való kihirdetését széles körű egyeztetés előzi meg. A tervezetek területi szintű egyeztetését a Nemzeti Park Igazgatóságok koordinálják. Helyi jelentőségű védett természeti terület természetvédelmi kezelési tervének elkészítéséért az illetékes önkormányzat felelős. A helyi jelentőségű védett természeti terület védetté nyilvánításáról szóló önkormányzati rendeletbe foglalt természetvédelmi kezelési terv tervezetét.

Általános tájvédelem: a tájak esztétikai adottságait és jellegét meghatározó természeti értékek, természeti rendszerek és az egyedi tájértékek megismerése, megőrzése, helyreállítása, fenntartása a kiemelt természetvédelmi oltalom alatt nem álló területeken.

Tájjelleg (tájkarakter): a természetes és művi (mesterséges) tájalkotó elemek aránya és térbeli elhelyezkedése.

Tájjellegvédelem: a tájalkotó elemeinek, a tájszerkezetnek és a tájképnek a megőrzésére irányuló tevékenység.

A táj a földfelszín térben lehatárolható, jellegzetes felépítésű és sajátosságú része, a rá jellemző természeti értékekkel és az emberi kultúra jellegzetességeivel együtt.

A tájvédelem olyan jogi, szervezési, gazdasági, technológiai, biológiai, felvilágosító és propaganda-intézkedések, valamint beavatkozások rendszere, amely az alapvető tájhasználati módok (társadalmi-gazdasági tevékenységek) táji feltételeinek biztosítására és a táji értékeknek megőrzésére és helyreállítására irányul. Háttértudománya a tájökológia (multidiszciplináris tudomány).

Egyedi tájérték: Az adott tájra jellemző természeti érték, képződmény és az emberi tevékenységgel létrehozott tájalkotó elem, amelynek a társadalom számára jelentősége van. Az egyedi tájértékek megállapítása és nyilvántartásba vétele nemzeti park igazgatóság feladata. A területrendezési tervnek tartalmazni kell az egyedi tájértékek jegyzékét!

Az egyedi tájértékek típusai:

- Kultúrtörténeti értékek: Településsel kapcsolatos: csárda, lakóház, kúria, iskola, kápolna, kálvária, harangláb, fészület, határkő, határmezsgye, sírkő, kopjafa, kunhalom, földvár, erőd, várfal, szintezési alappont, kút, kastélykert, emlékliget, tájkert stb. –
- Közlekedéssel kapcsolatos: postaút, sóút, vasút, mélyút, híd, rév, komp, kikötő, mélyutak, kötélpálya stb.
- Termeléssel kapcsolatos: majorság, csordakút, pince, magtár, verem, zsizsikelő, halastó, tűzvigyázó torony, kenderáztató, istálló, csűr, pajta, malom, műhely, táró, horpa, fúrótorony, zsilip, gát, szivattyútelep, erdészház, vadászles, stb.
- Történeti eseménnyel vagy személlyel kapcsolatos: csatahely, tömegsír, emlékhelyek (mondai, híres ember), emlékmű, stb.
- Biológiai tájértékek: fa, facsoport, bokros, sövények, gyepsávok, gyepfoltok, állatélőhely stb.
- Földtudományi tájértékek: felszíni kőzet, annak lepusztulása, földtani alakzatok, ősmaradvány, ásvány, kőzet, rétegsor, gyűrődés, vetődés, vulkáni formák, karsztos formák, mozgó homokbuckák, gerinc, kilátópont, morotva, övzatonysor, gázló, vízesés, magaspart, szurdokvölgy, források, tavak, stb.

Az Európai Táj Egyezmény 2000. október 20-án Firenzében jött létre, kihirdetve a 2007. évi CXI. törvénnyel. Célkitűzése, hogy elősegítse a táj védelmét, kezelését és tervezését, hozzájáruljon a tájak vonatkozásában az európai együttműködéshez.

A tájvédelem céljai:

- a táj jellegének megőrzése,
- a táj esztétikai adottságainak fenntartása,
- a természeti és táji értékek fennmaradásának biztosítása,
- az egyedi tájértékek és a természeti rendszerek megóvása,
- a műtárgyak tájba való illesztése,
- a felszíni tájsebek rehabilitációja.

A tájvédelem céljai: a táj jellegének, esztétikai adottságainak, a természeti és táji értékeknek, az egyedi tájértékeknek, a természeti rendszereknek megóvása, műtárgyak tájba illesztése, a felszíni tájsebek rehabilitációja. Feladata, hogy a terület tervezése során érvényesítse a természet- és tájvédelem szempontjait; koordinálja a települések egyedi tájértékeinek felmérését, nyilvántartását, kezelését; a tájvédelmi szakhatósági hatáskörben érvényesítse az általános tájvédelem szempontjait az egyedi engedélyezési eljárásokban; a kultúrtörténeti értékek védelme a tájban; az Európai Táj Egyezmény végrehajtásából adódó feladatok.

A tájvédelem feladatai:

- a területi tervezés során érvényesítse a természetes tájvédelem szempontjait a területrendezési, településrendezési folyamatokban,

- koordinálja a települések egyedi tájértékeinek felmérését, nyilvántartását, kezelését,
- a tájvédelmi szakhatósági – tájvédelem szempontjai az egyedi engedélyezési eljárásokban,
- védje a kultúrtörténeti értékeket a tájban,
- végezze el az Európai Táj Egyezmény végrehajtásából adódó feladatokat.

A tájvédelem eszközei:

- jogszabályok és egyéb jogi eszközök, engedélyezési eljárások
- az ágazati tervekben a tájvédelmi érdekek érvényesítése,
- természetvédelmi kezelési tervek,
- egyedi tájértékek felmérése, kézikönyvek és szempontrendszerek,
- Európai Táj Egyezmény (2007. évi CXI. tv.).

Természetvédelem intézményi háttere, szervezeti felépítése:

A jelenlegi intézményrendszer:

- 10 környezetvédelmi, természetvédelmi és vízügyi felügyelőség,
- 9 nemzeti park igazgatóság,
- 12 környezetvédelmi és vízügyi igazgatóság,
- Országos Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Főfelügyelőség,
- A települési önkormányzatok jegyzői

Az Országos Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Főfelügyelőség:

A Főfelügyelőség a miniszter irányításával működő központi hivatal. A Főfelügyelőség élén a főigazgató áll. A három szakterület tekintetében egyaránt ellát első- és másodfokú hatósági hatásköröket.

A környezetvédelmi, természetvédelmi és vízügyi felügyelőségek feladatai:

A felügyelőségek a minisztérium területi szervei, önállóan gazdálkodnak. A felügyelőséget az igazgató irányítja. A felügyelőség szervezete osztályokból áll. Tevékenységük elsősorban az első fokú környezetvédelmi, természetvédelmi és vízügyi hatósági, szakhatósági feladatok ellátása. Engedélyeket adnak ki és tartanak nyilván. Jogsértő környezethasználatok esetén kötelezéseket és bírságokat adnak ki. A felügyelőségek alapvetően fontos feladata a környezethasználatok és a környezetállapot mérési eredményekkel, tényekkel alátámasztható adatainak összegyűjtése és feldolgozása.

A környezetvédelmi és vízügyi igazgatóságok a vízgazdálkodás területi feladatait valósítják meg. A vizek kártételei elleni védelem, a vízkárelhárítás mellett teljesítik a környezetvédelmi kárelhárítás operatív feladatait is. Az igazgatóságoknak területi védelmi hálózata is van, folyószakaszok szerinti szervezeti egységek formájában.

A nemzeti park igazgatóságok a természetvédelmi értékek megőrzésének, fejlesztésének és bemutatásának szerteágazó területi feladatait látják el. A nemzeti parkok a védett természeti területek kezelői feladatait látják el. Hatósági tevékenységük elsősorban a természetvédelmi szabálysértési hatósági hatáskör ellátása. A nemzeti parkok keretében működik a Természetvédelmi Őrszolgálat, amely a természeti értékek védelmének közvetlen, operatív feladatait teljesíti. A parkok közreműködnek a védett és a fokozottan védett növények, állatok védelmével összefüggő konkrét feladatokban. A parkok vezetik a területükön lévő természeti értékek nyilvántartását. Közreműködnek az erdők védelmében is.

Természetvédelmi őrszolgálat feladata, előírások:

A jogszabályok alapján a természeti és a védett természeti területek és értékek megóvása, őrzése, károsításának megelőzése érdekében egyenruhával, szolgálati igazolvánnyal és jelvénnel, szolgálati maroklőfegyverrel és más technikai eszközökkel ellátott tagokból álló Természetvédelmi Őrszolgálat működik valamennyi nemzeti park igazgatóság szervezetében. Emellett az önkormányzatoknak is lehetőségük van a helyi jelentőségű védett természeti területek őrzésére önkormányzati természetvédelmi őrt alkalmazni.

Az állampolgárok polgári természetőrként segíthetik a természetvédelmi őrok munkáját.

Alapvető feladata a természeti értékek és területek, kiemelten a védett természeti értékek és a védett természeti területek hatósági őrzése.

- természetvédelmi hatósági őrzést,
- a nemzeti park igazgatóság szabálysértési hatóság területi ügyintézési feladatait,
- a nemzeti park igazgatóság védett természeti területek és értékek természetvédelmi kezelésével kapcsolatos területi feladatainak ellátását is.

Az állami természetvédelmi őr a természet védelme érdekében jogosult és köteles:

- a természetvédelmi előírások betartásának ellenőrzésére,
- a természetvédelmi érdekeket sértő, a természeti és a védett természeti értékeket és területeket veszélyeztető vagy károsító cselekmény esetén személy és jármű feltartóztatására, személy igazoltatására, csomag és jármű átvizsgálására,
- vadászok és horgászok teljes körű ellenőrzésére,
- természeti érték és a veszélyeztetéséhez használt eszköz visszatartására,
- természetkárosítás bűncselekménye elkövetésének tettenérése vagy az intézkedésének ellenszegülése esetén személyt elfogni, visszatartani vagy előállítani,
- jogszerű intézkedésével szembeni ellenszegülés esetén annak megszüntetésére kényszerítő eszközt (testi kényszer, bilincs, rendőrségi vegyi sokkoló, szolgálati kutya) alkalmazni (szolgálati maroklőfegyverük önvédelmi célú),
- szabálysértési, államigazgatási és büntető eljárást kezdeményezni, valamint helyszíni bírságot kiszabni.

Szankciók a természetvédelem területén

Természetvédelmi bírság:

Szankcióként a természetvédelmi bírság megfizetésére való kötelezést (objektív alapú!) rendeli alkalmazni, ha jogsértés történik. A bírságot a természetvédelmi hatóság közigazgatási eljárásban szabja ki, a jogsértéssel érintett terület nagysága, ill. a védett faj pénzben kifejezett értékének alapulvételével. (A „pénzben kifejezett érték”-et a védett és a fokozottan védett növény- és állatfajokról, a fokozottan védett barlangok köréről, valamint az Európai Közösségben természetvédelmi szempontból jelentős növény- és állatfajok közzétételéről szóló 13/2001. (V. 9.) KöM rendelet tartalmazza.)

A bírság alaphírságból és a hozzárendelt szorzószámok alapján kiszámított bírságból áll.

A természetvédelmi bírság kiszabásával kapcsolatos szabályokat a 33/1997. (II. 20.) Korm. rendelet állapította meg.

Természetkárosítás:

A büntetőjogi felelősségre vonásnak a Btk. 281.§-ában rögzített kerettényállás – természetkárosítás – megvalósulása esetén van helye.

Természetkárosítás esetei:

Természetkárosítás amennyiben az elkövető fokozottan védett állatot, növényt, annak fejlődési egyedét, származékát jogellenesen megszerzi, külföldre juttatja, elpusztítja, a védett területet jelentősen megváltoztatja 3 évig, ha a természeti érték elpusztul 5 évig terjedő szabadságvesztéssel sújtható. A természetkárosítás gondatlan elkövetése esetén a büntethetőség felső határa 2 év.

Szabálysértés:

A szabálysértési felelősség – kisebb súlyú jogsértés esetén – az Sztv.147. §-a szerinti természetvédelmi szabálysértés tényállásának megvalósítása esetén áll fenn; ebben a körben helyszíni bírság is kiszabható, a szabálysértési hatáskört a nemzeti park igazgatóság gyakorolja. A természeti értékek és területek, különösen a védett természeti értékek és területek őrzése, megóvása, károsításának megelőzése érdekében a nemzeti park igazgatóságoknál – egyenruhával és szolgálati lőfegyverrel ellátott tagokból álló – természetvédelmi őrszolgálat működik.

A szabálysértési felelősség érvényesítése a bűncselekménynek nem minősülő, kisebb tárgyi súlyú jogsértések esetén, kizárólag a 14. életévét betöltött természetes személlyel szemben alkalmazható szankció. A szabálysértési eljárást alapvetően a jegyzők, természetvédelmi szabálysértések esetén a nemzeti park igazgatóságok folytatják le.

Természetvédelmi szabálysértés esetén a védett természeti érték rongálása, engedély nélküli gyűjtése valósul meg, amennyiben nem minősül bűncselekménynek.

A szabálysértési eljárást általában a szabálysértési hatóság, azaz a jegyző folytatja le, de egyes ügyekben a rendőrség (határőrség), illetve a vámhatóság járhat el. Szankció lehet az elzárás is. A szabálysértési eljárást – természetvédelmi szabálysértés esetén – a területileg illetékes nemzeti park igazgatóság folytatja le. A szabálysértés elleni jogorvoslati kérelem elbírálása a közigazgatási hivatal, elzárás esetén közvetlenül a bíróság hatásköre.

Szabálysértési tényállást törvény, kormányrendelet vagy önkormányzati rendelet alkothat meg.

Fontos szankció lehetőség, mind a büntető, mind a szabálysértési felelősség esetén a lefoglalás, illetve az elkobzás. Előbbi esetében a lefoglalt tárgy, érték, eszköz az elkövető tulajdona marad mindaddig, amíg a hatóság nem döntött az ügy érdemében.

Elkobzást többnyire abban az esetben alkalmaznak, amikor a jogsértés védett, illetve a fokozottan védett természeti értékek, növények és állatok vonatkozásában valósult meg.

Védett természeti értékek nyilvántartása:

A védett természeti területekre vonatkozó országos nyilvántartás a "Védett Természeti Területek Törzskönyve", a védett természeti értékekre pedig a "Védett Természeti Értékek Törzskönyve" formájában valósul meg.

A törzskönyveket a környezetvédelmi és vízügyi miniszter vezeti.

A Védett Természeti Értékek Törzskönyve a védett természeti értékek adataiból és mellékletből áll.

Az Értékek Törzskönyvét az alábbi védett természeti értékcsoportok szerint elkülönítve kell vezetni:

- védett (fokozottan védett) élő szervezetek
- élő szervezetek védetté (fokozottan védetté) nyilvánított életközösségei, élőhelytípusai
- védetté (fokozottan védetté) nyilvánított ásványok, ásványtársulások, ősmaradványok.

A Védett Természeti Területek Törzskönyvét és a Védett Természeti Értékek Törzskönyvét a Természetvédelmi Információs Rendszer (TIR) elnevezésű számítógépes nyilvántartási rendszerben kell vezetni.

A Törzskönyvek adatait a nemzeti park igazgatóság a működési területén gyűjti, nyilvántartja a TIR által meghatározott struktúrában, és továbbítja az országos nyilvántartás számára.

A Törzskönyvekbe új adatot bejegyezni, bejegyzett adatot módosítani, illetve törölni csak jogszabályban, jogerős hatósági határozatban foglalt rendelkezés, adat vagy hatósági iratban rögzített, tény, adat alapján szabad.

A Törzskönyveket bárki megismerheti, kérelemre megtekintheti, és tartalmáról feljegyzést készíthet. Lehetőség van továbbá a Törzskönyvek tartalmát képező adatokról másolat, adatszolgáltatás kérésére. Az adatszolgáltatásért – legfeljebb a másolat készítésével kapcsolatban felmerült költség mértékéig – költségtérítést állapíthatnak meg, amelynek összegéről kérésre előre tájékoztatni kell az ügyfelet.

Populációk fogalma, jellemzése:

Az azonos fajhoz tartozó élőlények egyedei, amelyek adott helyen és időben együtt élnek és egymás között szaporodnak, a faj folytonosságát fenntartó szaporodásközösséget, a populációt alkotják, melynek tulajdonságai az egyedre nem csak az egyedek csoportjára jellemzők.

A populáció valamilyen vizsgálati szempont szerint azonosnak tekintett élőlények halmaza; általában valamely fajnak vagy az embereknek egy bizonyos jól körülhatárolható csoportja.

Jellemzése:

- egyedsűrűség, eloszlás,
- egyedszám,
- populációk növekedése

Populációk in situ és ex situ kezelése:

In situ: védelem az eredeti élőhelyen. (A populáció igényeinek alapos ismerete szükséges hozzá, általában az élőhely kezelésével jár.) Pl.: élőhely biztosítás (homokbánya a gyurgyalagnak), káinizmus kivédése (békászó sas), mesterséges fészkek, odúk kihelyezése, etetés (ürgetelepítés)

Ex situ: állatkertben, botanikus kertekben (csak végső esetben, mert így elvesz a kapcsolatrendszer, a genetikai sokféleség nehezen őrizhető meg, viselkedési torzulás lehet, növényeknél genetikai „szennyeződés”, természet-ellenes adaptáció, túl nagy kockázat, stb.).

Populációkat veszélyeztető tényezők:

Minden környezeti hatás, amely a fajok populációinak számát és a populációk egyedszámát csökkenti

I. TERMÉSZETI TÉNYEZŐK: Paraziták, gradációk Növényevők, vadgazdálkodás, időjárási tényezők, globális felmelegedés, tűz, földcsuszamlások

II. EMBERI TEVÉKENYSÉGHEZ KÖTŐDŐ TÉNYEZŐK

1. Területi igénybevétel – társadalmi fejlesztések, építkezések, utak

2. Művelési módok és megváltoztatásai – mezőgazdaság, erdészet, bányászat stb.

3. Termőhelyi viszonyok megváltoztatása: Csatornázás, lecsapolás, tőzegkitermelés, Karsztvíz és talajvíz kiemelés
4. A termőhely, vegetáció mechanikai károsítása: Intenzív turizmus, Katonai tevékenység, moto-cross, más járművek
5. Növényeket közvetlenül veszélyeztető tényezők: virágszedés, növénygyűjtés, kereskedelem, gyomirtás
6. Özönnövények (invázió gyomok)

Washingtoni egyezmény:

Jelentős számban jöttek létre olyan nemzetközi egyezmények, melyek a természet védelmét szolgálják, és amelyekhez Magyarország is csatlakozott.

A veszélyeztetett vadon élő állat- és növényfajok nemzetközi kereskedelméről szóló Washingtonban, 1973. március 3. napján elfogadott Egyezmény célja, hogy megőrizze a vadon élő állatok és növények változatos formáit a jelen és a jövő nemzedékek számára, bizonyos fajoknak a nemzetközi kereskedelem útján történő túlzott mértékű kiaknázásának megakadályozásával.

Az I. Függelék tartalmazza a kipusztulással fenyegetett valamennyi fajt, amelyeket a kereskedelem érint vagy érinthet, forgalmukat csak rendkívüli körülmények között szabad engedélyezni.

A II. Függelék tartalmazza az olyan fajokat, amelyeket bár jelenleg nem feltétlenül fenyeget a kipusztulás, de ezt elkerülendő, a kereskedelmüket szigorú szabályozásnak vetik alá. A III. Függelék tartalmaz minden olyan fajt, amelyet a részes felek bármelyike oltalomban kíván részesíteni a saját területén.

A III. Függelék tartalmaz minden olyan fajt, amelyet a részes felek bármelyike oltalomban kíván részesíteni a saját területén.

Élőhelyeket veszélyeztető tényezők:

A legfontosabb veszélyeztető tényezőknek az özöngyomok terjedését, a túltartott nagyvadállományt, a lecsapolást, a helytelen vagy a már fel is hagyott kaszálást és legeltetést, a cserjésedést, valamint a homogén nagyüzemi erdőhasználatot találtuk.

Az élőhelyek veszélyeztetettsége sokféle okra vezethető vissza, amelyek az alábbi főbb csoportokba sorolhatók:

- (1) a közvetlen emberi pusztítás mértéke (beszántás, beépítés, tájtalakítás);
- (2) a hagyományos használat változása (pl. rétek, legelők, mocsarak esetében);
- (3) özönfajok terjedése, a túltartott vadállomány;

(4) diffúz háttértényezők (pl. szárazföldi eutrofizáció, talajvízszint-süllyedés, klímaváltozás); valamint

(5) a kedvezőtlen természeti állapot negatív következményei (pl. kis foltméret és elszigeteltség miatt fajvesztés)

Élőhelyek helyreállítása:

Az élőhely-helyreállítás (rekonstrukció, rehabilitáció) olyan beavatkozás, amely egy kevésbé vagy közepesen degradált terület helyreállítását célozza, többnyire a természetes folyamatok felerősítése segítségével.

Az emberi tevékenység következtében a természetes élőhelyek kiterjedése világszerte egyre csökken, de Európában a több évezredes emberi jelenlét következtében ez a folyamat még előrehaladottabb. A természetes élőhelyek csökkenése számos faj állományát sodorta a kipusztulás szélére. Az élőhely-helyreállítással a természetvédelem elsődleges célja a természetes élőhelyek kiterjedésének növelése, természetes ökológiai hálózatok kialakítása, végső soron a biodiverzitás megőrzése.

A természetvédelmi szempontok mellett egyre gyakrabban kerülnek előtérbe gazdasági szempontok is. Az emberi beavatkozások (pl. folyószabályozások, bányászat) gyakran számos olyan mellékhatással (pl. talajvízszint csökkenés, szikesedés, termőréteg pusztulása) járnak, amivel a beruházás előtt nem számolnak.

Az élőhely-helyreállítás fogalma:

Az ökológiai helyreállítás fogalmát a Society of Ecological Restoration (SER) vezetősége határozta meg 1996-ban. Eszerint az ökológiai helyreállítás „olyan tevékenység, melynek során tudatosan megváltoztatjuk egy terület tulajdonságait, az eredeti, őshonoshoz hasonló ökoszisztéma létrehozása érdekében” (SER 1991). A helyreállításba nemcsak a terület biodiverzitásának helyreállítását, hanem a jellemző ökológiai folyamatok és szerkezetek, illetve a fenntartható hagyományos gyakorlatokat is beleértik.

Az élőhely-helyreállítás típusai:

4 fő típusát lehet elkülöníteni:

- A legegyszerűbb esetben egy adott terület természetes élőhelyeinek helyreállítása semmilyen beavatkozást nem igényel, mert a természetes szukcesszió következtében a növényzet helyreáll. Gyakran találkozhatunk ezzel természetes erdőterületeken, ahol a korábbi gazdálkodás hatására kialakult gyepek a kaszálás és legeltetés felhagyása után néhány évtizeden belül nyomtalanul eltűnnek.

- Nagyon sok esetben az eredeti növényzet még megtalálható a területen, de kedvezőtlen hatások miatt leromlott állapotban. Ekkor a kedvezőtlen hatások visszaszorításával jelentős állapotjavulás érhető el az élőhelyeknél. Vizes élőhelyek esetében nagyon gyakran csak az eredeti vízrajzi viszonyok helyreállítására van szükség a helyreállításhoz. Ezt a típust a szakirodalomban rekonstrukciónak, esetleg élőhely-javításnak hívják.
- Sok esetben az eredeti növényzet már nyomokban sem lelhető fel a területen és gyakorlatilag a már eltűnt élőhelyeket kell helyreállítani. Felhagyott külszíni bányák esetében ez folyamat a termőréteg kialakításától, a mikrobák, majd a magasabb rendű növények visszatelepítéséig tart. A szakirodalomban ezt általában rehabilitációnak (rehabilitation) hívják.
- Végül vannak olyan esetek, amikor az eredeti élőhelyet már nem lehet helyreállítani, de lehetőség van egy másik természetközeli élőhely kialakítására vagy azokat az eseteket, amikor az emberi beavatkozás következtében ún. „jó” élőhelyek alakulnak ki. Ezt a típust élőhely létrehozásnak (habitat creation) nevezi az irodalom.

Az élőhely-helyreállítás lépései:

Az élőhely-helyreállításokat minden esetben egy nagyon alapos felmérésnek és tervezésnek kell megelőznie, amely magában foglalja a terület történetének, adottságainak, a helyreállítandó élőhelyek minél alaposabb megismerését, de nem szabad elhanyagolni az ökológiai elméletek szerinti értékelést sem.

A kivitelezés során először az élőhelyek létezésének fizikai feltételeit (talajréteg, víz, pH stb.) kell biztosítani és csak a megfelelő állapotú élőhelyek kialakulása után következhet a fajok visszatelepítése (ha egyáltalán szükséges).

Mezőgazdasági munkagépek típusai:

- talajművelő- és földmunkagépek,
- vető- és ültetőgépek, növényvédelem gépei (műtrágya- és szerves trágya szórók),
- adapterek,
- mezőgazdasági szállítójárművek,
- pótkocsik,
- öntözés gépei,
- állattartás stabil üzemű gépei,
- majori gépek,
- erdőgazdálkodás gépei,
- élelmiszeripari gépek stb.

Környezetvédelmi és természetvédelmi adatszolgáltatás:

A környezeti alapnyilvántartásról szóló jogszabály meghatározza az ügyfél, az azonosító adat, a környezetvédelmi objektum és alapvető fogalom tartalmát, létrehozásának és kezelésének szabályait.

A KÜJ a környezetvédelmi ügyfél jel a környezethasználók azonosító adata.

A KTJ a környezetvédelmi területi jel valójában a telephely azonosító, de telephelynek nem minősülő terület azonosítását is lehetővé teszi.

A KAR a Környezetvédelmi Alapnyilvántartó Rendszer, a környezetvédelmi nyilvántartás informatikai rendszere.

A rendszer gyakorlati használatához a felügyelőségek az először jelentkező környezethasználónak ügyfél azonosító, minden további területhasználat esetén területhasználati azonosító jelet adnak a központi nyilvántartás segítségével. A továbbiakban az ügyfélnek és a hatóságnak minden adatkezelésnél és okiratban ezeket az adatokat kell alkalmazni.

Az adatszolgáltatás írásban és elektronikusan is teljesíthető, az azonosító adatok rögzítésére nyomtatványok szolgálnak.

A környezetvédelmi információs rendszer működése az alapvető adatok azonosítására szolgál.

Fontosabb adatszolgáltatási kötelezettségek:

- klímagázokkal kapcsolatos tevékenységek,
- ózonkárosító anyagokkal végzett tevékenységek,
- a levegőbe történő kibocsátások, a levegő terhelése,
- a hulladékok kibocsátása,
- a víz igénybevétele, használata,
- a szennyvíz kibocsátása, kezelése,
- a felszín alatti közeg igénybevétele, terhelése,
- a zajkibocsátás és terhelés,
- a természeti értékek igénybevétele,
- a környezethasználat megkezdése, szüneteltetése, befejezése.

Az adatgyűjtő, feldolgozó és rendszerező adatkezelővé válik.

Az adatszolgáltatást elmulasztó, vagy nem megfelelő módon teljesítő környezethasználóval szemben a speciális szabályozások szerinti bírságolásnak van helye.

Hulladékgazdálkodással kapcsolatos nyilvántartás és adatszolgáltatás:

A környezetvédelmi törvény általában ír elő nyilvántartás vezetési és adatszolgáltatási kötelezettséget. A környezetvédelem adatkezelési és információs rendszere az állam által fenntartott és folyamatosan működtetett mérőhálózatok adatain túl a környezethasználók adatszolgáltatásán alapul.

A környezethasználó általában is köteles a környezet terheléséről, igénybevételéről, a kibocsátásairól nyilvántartást vezetni, adatokat szolgáltatni. A környezetet jelentős mértékben használók meghatározott körben folyamatos mérésekre, vizsgálatokra és adatszolgáltatásra kötelezhetők.

A hulladékgazdálkodási törvény a hulladék termelője, birtokosa és kezelője számára ír elő általános nyilvántartási, üzemnapló vezetési és bejelentési kötelezettséget. A jelenlegi szabályozás nyilvántartási kötelezettsége nem terjed ki a háztartási eredetű hulladékok tulajdonosaira, akik a közszolgáltatónak adják át települési hulladékaikat. Az így gyűjtött és kezelt hulladékokról a közszolgáltató vezet összesített, település szerinti nyilvántartást.

A gyártói felelősség alapján visszavett és kezelt, külön szabályozott hulladékok kezelői viszont kötelesek tételes, pontos nyilvántartást vezetni.

Az egyes hulladékkezelők adatszolgáltatásai alapján a területi felügyelőségek összesítik az adatokat, szintén települések, megyék, régiók, illetve saját illetékességi területük szerint. Alapvető a települések szerint adatkezelés. A felügyelőségek adataiból az országos Környezetvédelmi Információs Rendszer részeként a minisztérium működteti a hulladékok nemzeti szintű adatfeldolgozását, egyúttal biztosítja az európai intézmények tájékoztatását.

A hulladék nyilvántartásokban és adatszolgáltatásokban az Európai Hulladék Katalógus (EWC) kódszámait és elnevezéseit kell alkalmazni.

Nyilvántartás a hulladékgazdálkodási adatok rögzítése mennyiség, kódszám, elnevezés és összetétel szerint. Nyilvántartást kell vezetni a saját telephelyen képződött, átvett, átadott valamennyi hulladékról. A nyilvántartást, a fuvarokmányokat és a kísérő dokumentációt meg kell őrizni. Veszélyes hulladék esetében anyagmérleg alapján kell nyilvántartást vezetni. A hulladékkezelő szintén anyagmérleg és technológia szerint külön nyilvántartást vezet.

Adatszolgáltatás a nyilvántartásban szereplő adatok hozzáférhetővé tétele a hatóságok és érintett szervezetek számára. Az összesített adatok nyilvánosak és az interneten hozzáférhetők.

Az adatszolgáltatás küszöbértékei:

- foglalkoztatottak száma 10 főnél nagyobb,
- 200 kg/év veszélyes hulladék,
- 2000 kg/év nem veszélyes hulladék,
- 5000 kg/év építési, bontási hulladék

keletkezése feletti mennyiségek esetén.

Egyetlen kategória küszöbértéke esetén kötelező az adatszolgáltatás. Az adatszolgáltatás írásban vagy elektronikusan is teljesíthető.

Levegő védelmével kapcsolatos adatszolgáltatások:

A légszennyező tevékenységek nyomon követése és ellenőrzése rendszeres adatszolgáltatást igényel. A légszennyező pontforrásokról és diffúz forrásokról az üzemeltetők a levegővédelmi engedélyben előírt módon és gyakorisággal kötelesek adatszolgáltatást teljesíteni.

Az adatszolgáltatás legfontosabb két formája az alap bejelentőlap (LAL) és az éves légszennyezésről a tárgyévet követően benyújtott légszennyezés mértéke (LM) adatlap. Az adatszolgáltatást valamennyi légszennyező anyagról és technológiáról meg kell tenni a jogszabály a hatósági engedély előírásai között.

Az összegyűjtött és feldolgozott adatok bekerülnek az Országos Környezetvédelmi Információs Rendszerbe. Az adatkezelők a feldolgozott, összesített adatokról rendszeres és folyamatos tájékoztatást kötelesek adni a lakosságnak, az Európai Unió Környezetvédelmi Hivatalának és a kormánynak. A nem állami működtetésű mérőállomások adatainak cseréjéről megállapodások rendelkeznek.

Ózon és üvegházhatás adatszolgáltatása:

A szabályozott anyagokból, valamint a helyettesítésükre használt részben fluorozott szénhidrogének (továbbiakban HFC-k) évente 100 kg/év feletti mennyiséget felhasználóknak a tárgyévet követő év március 31-éig adatot kell szolgáltatni a telephely szerint illetékes környezetvédelmi felügyelőség részére.

A szabályozott anyagokról, valamint HFC-kről a külkereskedelmi tevékenységet folytatóknak évente adatot kell szolgáltatniuk a Főfelügyelet részére.

A kritikus alkalmazási területen történő felhasználásra vonatkozó engedéllyel rendelkezőknek a halonról a Belügyminisztérium, illetve a Honvédelmi Minisztérium részére évente adatot kell szolgáltatniuk.

Kapcsolattartás formái:

A környezeti adatok nyilvánossága és a társadalmi részvétel az alkotmányos alapjogok kiteljesítése a környezet- és természetvédelem területén.

A környezetvédelmi törvény az alapelvek sorában rendelkezik általánosságban a tájékozódás, tájékoztatás és nyilvánosság szabályairól. A törvény kimondja, hogy mindenkinek joga van megismerni a környezet állapotára vonatkozó adatokat, információkat.

TANULÁSIRÁNYÍTÓ

1. feladat

Keresse meg és sorolja fel Magyarország Nemzeti Parkjait! Tanulmányozza át, hogy a nemzeti parkok jelképei mit ábrázolnak!

MUNKANYAG

---

2. feladat

Sorolja fel a természet- és tájvédelem szervezeteit!

MUNKANYAG

---

3. feladat

Párosítsa az alábbi kijelentéseket a megfelelő Nemzeti Parkhoz! (Egy kijelentés több helyre is tartozhat!)

A. Hortobágyi Nemzeti Park

B. Kiskunsági Nemzeti Park

C. Bükk Nemzeti Park

D. Aggteleki Nemzeti Park

E. Fertő–Hansági Nemzeti Park

F. Duna–Dráva Nemzeti Park

G. Körös–Maros Nemzeti Park

H. Balaton–felvidéki Nemzeti Park

I. Duna–Ipoly Nemzeti Park

J. Őrségi Nemzeti Park

- 1.) Területe bioszféra-rezervátum is.
- 2.) Területén egyaránt megtalálható szikes tó és láp is.
- 3.) Területén hat területegység van.
- 4.) Területe Ramsari terület is.
- 5.) Sajátossága a „szeres település”.
- 6.) Mozaikos területszerkezetű.
- 7.) Hegységekben és völgyekben gazdag a területe.
- 8.) Az erdélyi hérics termőhelye.
- 9.) Ártéri élőlénytársulások megóvása elsőrendű feladata.
- 10.) Területének 95%-a erdő.
- 11.) Területe barlangokban a leggazdagabb.
- 12.) Leggyakoribb madara az ugartyúk.

- 13.) Az erdő mellett nagy számban fordulnak elő lápok is.
- 14.) Híres a barlangrendszeréről és cseppköveiről.
- 15.) A hazánkban előforduló 16 kételtű faj közül 13 itt található.
- 16.) Területén sok várrom található.
- 17.) Elsőként alapították.
- 18.) Területén található a Vörös Könyvbe is bejegyzett Tornai vértő.
- 19.) Területén megtalálhatók a gejzírkúpok.
- 20.) Szétszórtsága parkjaink közül a legnagyobb.

Megoldások:

1. feladat

- A. Hortobágyi Nemzeti Park
- B. Kiskunsági Nemzeti Park
- C. Bükk Nemzeti Park
- D. Aggteleki Nemzeti Park
- E. Fertő–Hansági és Őrség Nemzeti Park
- F. Duna–Dráva Nemzeti Park
- G. Körös–Maros Nemzeti Park
- H. Balaton–felvidéki Nemzeti Park
- I. Duna–Ipoly Nemzeti Park

2. feladat

- 10 környezetvédelmi, természetvédelmi és vízügyi felügyelőség,
- 9 nemzeti park igazgatóság,
- 12 környezetvédelmi és vízügyi igazgatóság,
- Országos Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Főfelügyelőség,
- A települési önkormányzatok jegyzői

3. feladat

- A. 1, 4, 17

B. 4, 6, 12

C. 10, 11

D. 1, 14 18

E. 1, 2

F. 4, 9, 15

G. 4, 8, 20

H. 3, 4, 19

I. 7, 16

J. 5, 13

MUNKANYAG

ÖNELLENŐRZŐ FELADATOK

1. feladat

Párosítsa össze az alábbi fogalmakat és kijelentéseket!

A Természeti terület

B Érzékeny terület

C Ökológiai folyosó

D Ökológiai hálózat

E Nyílt karszterület

F Natúrpark

G Természetvédelmi védőövezet

1. Felszínét nem vagy nem eléggé vastagon borítja talaj vagy növényzet
2. Olyan erdő-, nádas- illetve gyepterület, vagy akár művelésből kivont terület, amely természetközeli állapotban van
3. A természeti értékek megőrzésén alapuló, a fenntartható fejlődés gyakorlati megvalósítását kiemelten szolgáló területi kategória
4. A széttagolódott, intenzíven művelt vagy beépített területekkel szétválasztott élőhelyek között biztosítanak kapcsolatot
5. Hagyományosan művelt, mérsékelten igénybe vett terület, melyen a hasznosítás és a tájképi értékek között szoros a kapcsolat
6. Megakadályozza, mérsékelje a védett területeket veszélyeztető hatásokat
7. Egy-egy életföldrajzi régió élővilágnak védelmét szolgálja

2. feladat

Párosítsa a védett területeket a felsorolt leírásokkal! (Egy területi kategóriához több leírás is tartozhat!)

A. Természeti emlék

B. Természetvédelmi terület

C. Tájvédelmi körzet

D. Nemzeti park

1.) Országos és helyi jelentőségű is lehet

2.) Alapításuk miniszteri rendelettel történik

3.) Különleges természeti értékekben gazdag, de viszonylag kisebb terület

4.) Fák, fasorok, források, víznyelők, kunhalom

5.) A legnagyobb kiterjedésű védett terület

6.) Egy-egy nagyobb térség sajátos természeti tájait, ökoszisztémáit őrzi

7.) Különlegesen jelentős, de kicsi kiterjedésű egyedi természeti érték

8.) Lápok, szikes tavak

9) A természet és az ember kölcsönhatásai eredményeként kialakult sajátos tájjelleg fenntartása

10.) A, B, C jelű övezetei vannak

3. feladat

Sorolja fel, milyen tevékenységekhez szükséges védett természeti területen a természetvédelmi hatóság engedélye!

<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
---

6. feladat

Melyek a természetvédelmi kezelés formái?

MUNKANYAG

---

7. feladat

Sorolja fel a mezőgazdasági munkagépek típusait!

MUNKANYAG

MEGOLDÁSOK

1. feladat

A-2

B-5

C-4

D-7

E-1

F-3

G-6

2. feladat

A – 4, 7

B – 1, 3, 8

C – 2, 9

D – 5, 6,10

3. feladat

Védett természeti területen a természetvédelmi hatóság engedélye szükséges:

- a) kutatás, gyűjtés, kísérlet végzéséhez,
- b) a gyepek feltöréséhez, felújításához, legeltetéshez, kaszáláshoz,
- c) a terület helyreállításához, használatának megváltoztatásához;
- d) termőföld művelési ágának a megváltoztatásához;
- e) az erdő védelméről szóló törvény hatálya alá nem tartozó fa, facsoport, fasor kivágásához, telepítéséhez;
- f) nád égetéséhez, irtásához, aratásához, tarló és szalma égetéséhez;
- g) növényvédő szerek felhasználásához;

h) horgászathoz;

i) sportversenyhez, technikai jellegű sporttevékenység folytatásához;

j) járművel történő közlekedéshez.

4. feladat

Az állami természetvédelmi őr a természet védelme érdekében jogosult és köteles:

-
- a természetvédelmi előírások betartásának ellenőrzésére,
- a természetvédelmi érdekeket sértő, a természeti és a védett természeti értékeket és területeket veszélyeztető vagy károsító cselekmény esetén személy és jármű feltartóztatására, személy igazoltatására, csomag és jármű átvizsgálására,
- vadászok és horgászok teljes körű ellenőrzésére,
- természeti érték és a veszélyeztetéséhez használt eszköz visszatartására,
- természetkárosítás bűncselekménye elkövetésének tettenérése vagy az intézkedésének ellenszegülése esetén személyt elfogni, visszatartani vagy előállítani,
- jogszerű intézkedésével szembeni ellenszegülés esetén annak megszüntetésére kényszerítő eszközt (testi kényszer, bilincs, rendőrségi vegyi sokkoló, szolgálati kutya) alkalmazni (szolgálati maroklőfegyverük önvédelmi célú),
- szabálysértési, államigazgatási és büntető eljárást kezdeményezni, valamint helyszíni bírságot kiszabni.

5. feladat

In situ: védelem az eredeti élőhelyen. (A populáció igényeinek alapos ismerete szükséges hozzá, általában az élőhely kezelésével jár.) Pl.: élőhely biztosítás (homokbánya a gyurgyalagnak), káinizmus kivédése (békászó sas), mesterséges fészkek, odúk kihelyezése, etetés (ürgetelepítés)

Ex situ: állatkertben, botanikus kertekben (csak végső esetben, mert így elvesz a kapcsolatrendszer, a genetikai sokféleség nehezen őrizhető meg, viselkedési torzulás lehet, növényeknél genetikai „szennyeződés”, természet-ellenes adaptáció, túl nagy kockázat, stb.).

6. feladat

Természetvédelmi kezelési formák:

- *Megmentés, vagy prezerváció:* természetes szukcessziós létfenntartó folyamatok kedvező környezeti feltételeinek megőrzése, védelme,
- *Állapotrögzítés, vagy konzerváció:* természetvédelmi szempontból értékes, kívánatos állapot rögzítése, fenntartása,
- *Helyreállítás, vagy rehabilitáció:* részlegesen sérült és/vagy degradálódott, de az eredeti természeti rendszer alapelemeit és vázát még őrző élőhelyek helyreállítása,

- *Felújítás, vagy rekonstrukció:* adott helyen korábban már létező, a terület eredeti állapotának megfelelő, de időközben teljesen megszűnt természeti rendszer újbóli kialakítása,
- *Létesítés, vagy kreáció:* adott területen korábban nem létező, de a tágabb környezetben feltételezhetően meglévő, a kiterjedt kultúrtájat színesítő, lehetőleg őshonos fajokból álló élőhelytípus kialakítása.

7. feladat

Mezőgazdasági munkagépek típusai:

- talajművelő- és földmunkagépek,
- vető- és ültetőgépek, növényvédelem gépei (műtrágya- és szerves trágya szórók),
- adapterek,
- mezőgazdasági szállítójárművek,
- pótkocsik,
- öntözés gépei,
- állattartás stabil üzemű gépei,
- majori gépek,
- erdőgazdálkodás gépei,
- élelmiszeripari gépek stb.

IRODALOMJEGYZÉK

KELEMEN J. (szerk.) 1997. Irányelvek a füves területek természetvédelmi szempontú kezeléséhez. (A KTM Természetvédelmi Hivatalának Tanulmánykötetei 4.) TermészetBÚVÁR Alapítvány Kiadó, Budapest

BARTHA D. (szerk.) 2001. A természetszerű erdők kezelése, a kultúr- és a származékerdők megújítása. Átmenet a természeti folyamatokra épülő erdőkezelés felé. (A KÖM természetvédelmi Hivatalának Tanulmánykötetei 7.) TermészetBÚVÁR Alapítvány Kiadó, Budapest

DUHAY G. (szerk.) 2002. Szakmai napok a természetvédelmi kezelési tervekről. (Tanulmányok Magyarország és az Európai Unió természetvédelméről) ELTE TTK – SZIE KGI – KÖM TvH, Budapest

Bánda Gyula: Környezetjog. Osiris Kiadó, Budapest 2004

Margóczi, K. (1998): Természetvédelmi biológia, JATE Press, Szeged.

Egyed Gyula: Mezőgazdasági erő- és munkagépek, Mezőgazdasági Szaktudás Kiadó (mestergazda könyvek)

A(z) 1242-06 modul 005-ös szakmai tankönyvi tartalomeleme felhasználható az alábbi szakképesítésekhez:

A szakképesítés OKJ azonosító száma:	A szakképesítés megnevezése
54 850 02 0000 00 00	Természet- és környezetvédelmi technikus
54 851 01 0000 00 00	Települési környezetvédelmi technikus

A szakmai tankönyvi tartalomelem feldolgozásához ajánlott óraszám:

15 óra

MUNKANYELVI ANYAG

MUNKANYAG

A kiadvány az Új Magyarország Fejlesztési Terv
TÁMOP 2.2.1 08/1-2008-0002 „A képzés minőségének és tartalmának
fejlesztése” keretében készült.

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap
társfinanszírozásával valósul meg.

Kiadja a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet
1085 Budapest, Baross u. 52.

Telefon: (1) 210-1065, Fax: (1) 210-1063

Felelős kiadó:
Nagy László főigazgató